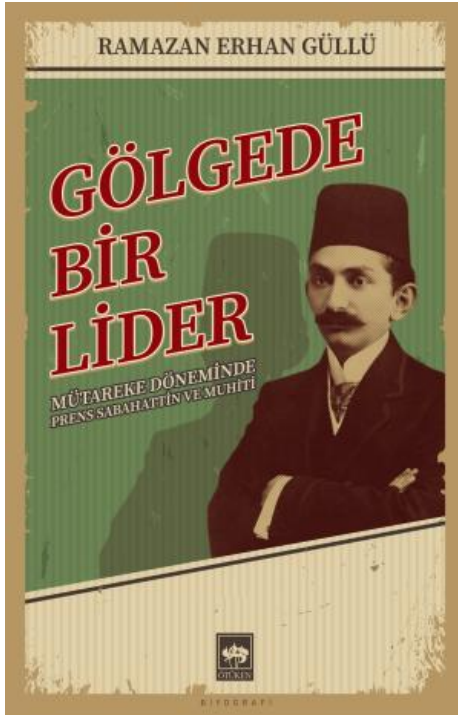

Ramazan Erhan GÜLLÜ, *Gölgede Bir Lider: Mütareke Döneminde Prens Sabahattin ve Muhiti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2023, 368 s. ISBN 978-625-408-606-9.

Betül ATKOŞAR*

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nde Öğretim üyesi olarak görev yapan Prof. Dr. Ramazan Erhan Güllü, Millî Mücadele Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, gayrimüslimlerin idaresi¹, gayrimüslim dinî kurumları², basın tarihi³ gibi konulardaki çalışmalarıyla tanınmaktadır. Eserleri ve uluslararası dergilerde yayımlanan makaleleriyle akademik literatürün gelişiminde kayda değer katkılar sağlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dönüşüm sürecinde önemli bir entelektüel ve siyasi lider olan Prens Sabahattin'in hayatı ve düşünceleri, *Gölgede Bir Lider: Mütareke Döneminde Prens Sabahattin ve Muhiti* kitabında incelenmiştir⁴. Bu yazıda ise eserin tarihsel ve tematik açıdan bir tanıtımı ve değerlendirmesi yapılacaktır. Eser, Ötüken Neşriyat tarafından 2023 yılında yayımlanmıştır. Ön söz, giriş, üç ana bölüm, sonuç, kaynakça, ekler ve dizinle birlikte toplam 368 sayfadan oluşmaktadır. Eserin içerisinde gerekli yerlerde eser sahibinin yapmış olduğu diğer çalışmalar da çalışmasını destekler nitelikte kullanılmıştır.

Eserin ön söz kısmında, (s. 13-15) Prens Sabahattin'in son dönem Osmanlı siyasi hayatında nasıl bir yeri olduğuna dair değerlendirmelerde bulunulmuş, eserin temel amacının literatürde var olan Prens Sabahattin hakkındaki eksikliğin giderilmesini sağlamak ve fikir dünyasındaki hareketleriyle beraber Meşrutiyet döneminden itibaren sürdürmüş olduğu siyasi faaliyetlerin hedefinin doğru bir şekilde anlaşılabilir olmasını sağlamak olduğu, sadece Prens Sabahattin'in değil, dönemin önemli figürlerinin Millî Mücadele karşısındaki duruşlarının da nasıl olduğuna dair bilgilerin eserde yer aldığı da belirtilmiştir. Prens Sabahattin ve ekibinin Meşrutiyet dönemiyle birlikte genel faaliyetlerinden bahsedilmekle birlikte eserin asıl odaklandığı dönem Millî Mücadele dönemidir.

* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, s.atkosar@ogr.iu.edu.tr, ORCID: 0009-0004-1435-1968.

¹ Ramazan Erhan Güllü, *Türkiye'de Gayrimüslimlerin Yönetimi – Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, İstanbul 2018, Ötüken Neşriyat.

² Ramazan Erhan Güllü, *Ermeni Sorunu ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi (1878-1923)*, Ankara 2015, T.T.K. Yayınları.; Ramazan Erhan Güllü, *Patrik Meletios Metaksakis ve İstanbul Rum / Ortodoks Patrikhanesi (1921-1923)*, İstanbul 2017, Ötüken Neşriyat.

³ Basın tarihi çalışmaları ağırlıklı olarak, farklı siyasi olaylara kamuoyunun yaklaşımını açıklama yönündedir. Örnek olarak bkz. Ramazan Erhan Güllü, "Benito Mussolini'nin İtalya'da İktidara Gelişiminin Türk Kamuoyuna Yansımaları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Cilt: 11, Sayı: 22, Ankara 2015, s. 305-329.; Ramazan Erhan Güllü, "Vatikan'ın Devletleşmesi ve Türk Kamuoyu", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı: 36, İstanbul 2019, s. 1-28.

⁴ Ramazan Erhan Güllü, *Gölgede Bir Lider: Mütareke Döneminde Prens Sabahattin ve Muhiti*, İstanbul 2023, Ötüken Neşriyat.

“Giriş” kısmında (s. 17-39) Prens Sabahattin’in Millî Mücadele ve Mütareke dönemlerindeki siyasi faaliyetlerine dair literatürde herhangi bir çalışma bulunmadığına, mevcut olan, kapsamlı sayılabilecek türdeki çalışmaların da sosyoloji alanında olduğuna değinilmiştir. Siyasi faaliyetlerine dair odak noktası olabilecek özel bir çalışmanın olmadığı, bu sebepten bu çalışmanın aslında Prens Sabahattin’in hayatının anlaşılması amacıyla kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Millî Mücadele dönemine bakıldığında faaliyetleri hakkında arşiv vesikalıklarının yeterli bilgiyi bize vermediğini, belgelerle takip edilemeyen olayların dönemin basını aracılığıyla ortaya konulduğu, haliyle Türk basınının çalışmanın temel kaynaklarından biri olduğu gerçeği göze çarpmaktadır⁵. Onların haricinde ise Prens Sabahattin tarafından yayımlanmış olan yazışmalar ve destekçileri tarafından kaleme alınan eserler bu konu hakkındaki ayrıntılara ulaşmamız açısından diğer önemli kaynaklar olmuştur.

Kitabın ilk bölümü “Mütareke Dönemine Kadar Prens Sabahattin’in Hayatı ve İlmi/Siyasi Faaliyetleri” (s. 43-114) başlığını taşımaktadır. Prens Sabahattin hakkında biyografik bilgiler verilerek başlanmış, ailesiyle birlikte Paris’e kaçmalarıyla beraber Jön Türk hareketine dahil olmalarıyla olayların başlangıç noktasına değinilmiştir. Ailenin Paris’e yerleşmelerini çeşitli nedenlere bağlayanlar olurken durumu tek bir nedene de bağlamanın doğru olmadığını belirtmiştir yazar. Aslında bu da dönemin koşullarını anlamaya yönelik dengeli bir yaklaşım sunmuştur. Sabahattin’in ön plana çıkmasının ardında babasının vefatının ardından kardeşinin gizlice İstanbul’a girmeye çalışıp yakalanması ve İstanbul’da ikamete mecbur edilmesi olayları yer almıştır. Kendisi için darbeci ve ihtilalci kişilik tanımlamalarını yapmanın yanlış olmayacağını söylemiştir yazar, İttihatçıları sürekli darbecilikle suçlamakla birlikte birçok kez kendisinin bizzat organize ettiği darbe teşebbüsleri de düşünülürse.

Prens Sabahattin, Osmanlı’nın merkeziyetçi yönetim anlayışına karşı savunduğu “adem-i merkeziyet” düşüncesiyle tanınmıştır. Yazar, 1906’da kurduğu “Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti”ni, bireysel haklar ve özel teşebbüsü savunan bir sistemin yapı taşı olarak tanımlarken, bu fikirlerin İttihat ve Terakki’nin merkeziyetçi ideolojisiyle çeliştiğini vurgulamıştır. Sabahattin’in görüşlerinin özellikle gayrimüslim gruplar arasında karşılık bulması, yazar tarafından fikirlerinin Osmanlı’daki farklı etnik topluluklar arasında yarattığı yankı olarak değerlendirilmiştir. Yazar bu durumu, Prens Sabahattin’in fikirlerinin Osmanlı’daki farklı etnik gruplar arasında daha fazla yankı bulmasına bağlamaktadır. Bununla birlikte, Prens Sabahattin’in siyasi hayatı boyunca geri planda kalmayı tercih ettiği görülmektedir. Yazar, Prens Sabahattin’in siyasi hayatını pasif bir liderlik anlayışıyla ele alırken, hanedan mensubu olması nedeniyle tahta geçme ihtimaline duyduğu inancın, siyasi etkinliğini sınırladığına dikkat çekmiştir. Özellikle 31 Mart Vakası sonrası yaşanan “gönüllü sürgün” dönemi, Sabahattin’in siyasi kariyerindeki kırılma noktalarından biri olarak değerlendirilmiştir. Bu süreçte, siyasi etkinliğinin zayıfladığı ve fikirlerinin geniş bir kitleye ulaşma potansiyelini kaybettiği ifade edilmiştir. Prens Sabahattin’in sosyolojik görüşleri, Edmond Demolins’in fikirlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Demolins’in “Science Sociale” ekolünden esinlenen Sabahattin, bu görüşleri Osmanlı toplum yapısına uyarlamaya çalışmış ve kendi sosyoloji anlayışını “Meslek-i İçtimai” olarak adlandırmıştır. Ancak, yazar, bu fikirlerin Osmanlı’nın sosyolojik gerçekliklerini yeterince dikkate almadığını ve Avrupa merkezli bir bakış açısı taşıdığını dile getirmiştir. Sabahattin’in “Türkiye Nasıl Kurtarılabilir? Meslek-i İçtimai ve Programı” adlı eseri, bu görüşlerin detaylı bir şekilde sunulduğu en önemli

⁵ Yazarın Prens Sabahattin yanlısı basına dair diğer çalışmaları için bkz. Ramazan Erhan Güllü, “Mütareke Döneminde Prens Sabahattin Yanlısı Basın, Cemiyet ve Fırkalar”, *XIX. Türk Tarih Kongresi: Kongreye Sunulan Bildiriler*, III. Cilt, III. Kısım, Ankara 2022, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 2007-2035.; Ramazan Erhan Güllü, “Mütareke Döneminde Prens Sabahattin Taraftarı Bir Dergi: Müşahede”, *Assos – İnsan ve Toplum Bilimlerinde Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2024, s. 1-8.

çalışmasıdır. Yazar, bu fikirlerin pratikte uygulanabilirliğinin sınırlı olduğunu ve kimi zaman kendi içinde çelişkiler barındırdığını belirtmektedir.

Kitabın ikinci bölümünde (s. 121-186) , Prens Sabahattin'in fikirleri siyasi liderlik iddiaları ve bunların etrafında oluşan cemiyetlerle birlikte siyasi organizasyonları detaylı bir biçimde anlatılmaktadır. Yazar, özellikle Mondros Mütarekesi sonrası Osmanlı siyasi atmosferinde Prens Sabahattin'in düşünce sisteminin etkisini ve etkinin dönemin toplumsal yaşamına yansımalarını detaylı bir biçimde analiz etmiştir. Bu bölümde Prens Sabahattin'in fikirlerinin yayılmasında basının oynadığı rolün önemi önemli bir yer tutmaktadır. Çıkarılan gazeteler, siyasi faaliyetlerin ideolojik altyapısının şekillenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Yine Prens'in liderliği etrafında örgütlenen cemiyetlerin onun fikirlerinin uygulama alanı bulmaya çalıştığı yapılar olduğu söylenmiştir. Yazar, cemiyetlerin özellikle İttihat ve Terakki karşıtlığı üzerinden şekillendiğini ve Millî Mücadele dönemi siyasi ortamına adapte olmaya çalıştığını ifade etmektedir. Bölümün dikkat çekici noktalarından biri de Milli Ahrar Fırkasıdır⁶. Osmanlı'nın sosyal ve ekonomik yapısını modernize etmek fırkanın hedefleri arasındadır fakat yazar bu yapının Millî Mücadele'ye doğrudan destek vermediğini, bazı üyelerinin Millî Mücadele'ye katılımı esnasında yaşamış olduğu ideolojik dönüşümleri de vurgulamaktadır. Sonuç olarak yazar, Prens Sabahattin'in fikirlerinin Osmanlı siyasetinde oynadığı rolü kapsamlı bir şekilde analiz etmekle kalmamış, aynı zamanda bu fikirlerin dönemin toplumsal ve siyasi koşullarıyla ne denli örtüştüğünü de eleştirel bir bakış açısıyla tartışmıştır. Bununla birlikte, Prens Sabahattin'in fikirlerinin, özellikle Adem-i Merkeziyetçilik ve bireysel girişimcilik kavramları çerçevesinde, modern Türkiye'nin siyasi düşünce tarihindeki yerini anlamak açısından önemli bir kaynak olduğu vurgulanmıştır.

Kitabın üçüncü ve son bölümünde (s. 191-264) Prens Sabahattin'in mütareke dönemi boyunca sunmuş olduğu fikirleri, yayımladığı beyannameleri ve dönemin basınına yansımış olan tartışmalar kapsamında bölüm ele alınmaktadır. Siyasal olarak ele almış olduğu vizyonu düşünüldüğünde, Prens'in vizyonunun imparatorluğun çok uluslu yapısını bir arada tutmanın ve toplumsal kalkınmayı sağlamanın temel anahtarı olduğu anlaşılmaktadır. Kendi fikrî programını hem iç hem de dış tehditlere karşılık Osmanlı'yı yeniden güçlü bir yapıya kavuşturacak bir araç olarak görmektedir. 1920 yılında da yayımlamış olduğu "Vicdan-ı Milli'ye Hitab" başlıklı beyannamesi, bu fikirlerin en kapsamlı ifadesidir. Prens Sabahattin, yine durumlardan kurtulunmasının yolunu "Adem-i Merkeziyetçilik" sistemi olduğunu vurgulamıştır. Beyanname, özellikle Millî Mücadele hareketine doğrudan bir destek ya da eleştiri içermemesi sebebiyle tartışmalı bulunmuştur⁷. Bununla birlikte İngiltere ve Fransa gibi Batılı devletlerle ilişkilerinin güçlendirilmesi gerektiğine dair yapmış olduğu vurgu, dönemin siyasi atmosferinde farklı yorumlar yapılmasına yol açmıştır. Yazarın eleştirileri, Sabahattin'in fikirlerinin uygulanabilirliğine dair önemli sorunları gündeme getirmektedir. Özellikle, "Adem-i Merkeziyetçilik" modelinin Osmanlı gibi çok uluslu ve karmaşık bir yapıda uygulanmasının zorlukları vurgulanmaktadır. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı esnasında yaşanan yenilgiler, merkezîyetçi sistemin başarısızlığını gösterirken, yerel yönetimlere dayalı bir sistemin bu sorunları çözüme kavuşturabileceği konusunda net bir yol gösterici olmamıştır. Prens Sabahattin'in teoride olan yaklaşımlarına dayalı bir diğer eleştiri ise, dönemin siyasi ve de toplumsal gerçekleriyle uyuşmaması yönündedir. Yazar,

⁶ Bu fırka hakkında yazarın diğer bir çalışması için bkz. Ramazan Erhan Güllü, "Millî Ahrar Fırkası ve Mütareke İstanbul'unda Liberal Milliyetçilik", *Prof. Dr. Hikmet Öksüz'e Armağan*, (Editörler: Ahmet Köksal – Veysel Usta), Trabzon 2022, s. 265-278. Aynı zamanda Prens Sabahattin tarafından kurulan diğer bir fırka hakkındaki çalışması için bkz. Ramazan Erhan Güllü, "Mütareke Döneminde Prens Sabahattin Yanlısı Bir Siyasi Oluşum: Sulh ve Selâmet-i Osmâniyye Fırkası", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 32, Sayı: 1, İstanbul 2022, s. 381-403.

⁷ Prens Sabahattin'in Millî Mücadele'ye yaklaşımını yazar ayrı bir makalede de ele almıştır. Ramazan Erhan Güllü, "Türkiye'nin Yakın Tarihine Dair Bir Propaganda: Prens Sabahattin Millî Mücadele Taraftarı mıydı?", *Tarih Dergisi*, Sayı: 81, İstanbul 2023, s. 33-61.

Sabahattin'in fikirlerinin daha çok entelektüel bir tartışma zemini sunduğunu, fakat uygulama stratejilerinin eksik olduğunu düşünmektedir. Bu sebepten, fikirlerin dönemin pratik ihtiyaçlarıyla yeterince örtüşmediğini vurgulamıştır. Olumsuz eleştirileriyle birlikte, Prens Sabahattin'in bireysel haklar, yerel yönetimler ve modernleşme üzerine düşüncelerinin tarihsel açıdan değerlendirildiğinde değerli bir miras bıraktığını da belirtmiştir.

Sonuç kısmına baktığımızda (s. 269-274) gerek hayat hikayesi gerek ilmi ve siyasi faaliyetlerinden de anlaşılacağı üzere Prens Sabahattin'in milliyetçi bir dünya görüşüne sahip olamadığını görüyoruz. Görüşleri liberal olarak tanımlanmış olsa bile klasikleşmiş liberal fikirlerle de uyuşmayan birçok görüşünün olduğu da aşıkardır. Bakıldığında doğru olan tanım "Adem-i Merkeziyet ve Teşebbüs-i Şahsi" düşüncesinin yer aldığı "Meslek-i İçtimai" dir. Fakat destekçilerinin bir çoğu kendilerini liberal olarak tanımlamışlar, literatürde de Prens Sabahattin liberal düşüncenin savunucusu, dahası Türkiye'de bu fikrin öncüsü olarak yer almış olduğunu görüyoruz. Sabahattin'in siyasette ön plana çıkmasında, dayısı Sultan Vahdettin'in desteği ve İngiltere ile iyi ilişkiler kurma arzusu etkili olmuştur. Fakat kısa süre içerisinde Vahdettin yeğenine olan güvenini yitirmiştir. Bu durum, aile içerisinde Prens Sabahattin'in güvensiz bir figür olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Ayrıca, gençlik yıllarından itibaren darbeci tutumları ve otoriter hamleleri, onun sultanlık hedeflediği yönünde de algılar oluşturmuş, bu durum da siyasal açıdan dışlanmasına sebep olmuştur. Millî Mücadele'nin yükseldiği esnada Sabahattin, bu hareketin destekçisi olamamış, hatta ulaşmaya çalıştığı siyasal pozisyonlar için dahi etkili bir çaba gösterememiş, rol üstlenememiştir. Sabahattin'in fikirleri, Millî Mücadele'nin silahlı direniş yaklaşımıyla örtüşmeyen bir nitelik taşıdığı için, dönemin siyasal atmosferinde karşılık bulamamıştır. "Adem-i Merkeziyetçilik" fikri, bireysel girişimciliği ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesini hedeflerken, Meşrutiyet sonrasında geniş kitleler üzerinde bir etki yaratamamıştır. Yazar, bu durumun, Sabahattin'in siyasi stratejilerindeki eksikliklerden kaynaklandığı ifade etmiştir. "Meslek-i İçtimai" adlı teorisi entelektüel bir zemin oluşturmuş olsa da, siyasal bir dönüşüm yaratacak kadar güçlü bir etkisi olmamıştır. Yazar, Prens Sabahattin'in başarısızlığını birkaç temel nedene bağlamıştır bu kısımda. Sabahattin'in etrafındakiler sayıca az ve toplumun geniş kesimlerinden uzak bir yapıya sahipti. Onun fikirleri, halk tarafından karşılığını bulamamış ve sınırlı bir entelektüel kesimle tartışılmıştır. Sabahattin'in İngiltere taraftarlığı onun bağımsız bir figür olarak algılanmasını engellemiştir. Fikirleri, dönemin siyasal gerekçeleriyle uyumlu bir stratejiye dönüşmemiştir. Yazar, onun "liberal milliyetçilik" söylemini yalnızca teorik bir tartışma olarak nitelendirmiştir.

Prens Sabahattin, Meşrutiyet döneminden mütareke yıllarına uzanan bu süreçte, Osmanlı siyasal tarihine özgün bir yaklaşım sunmuştur. Fakat siyasal pratiği, ideallerinin gerisinde kalmıştır. Yazar, onun "Büyük bir fikir adamı" olmasının ötesinde, İttihat ve Terakki karşıtı entelektüelleri bir araya getiren bir siyasetçi olduğunu vurgulamıştır. Prens Sabahattin'i siyasal kariyerinin başarısız oluşu, hem toplumsal destek eksikliğini hem de dönemin siyasal şartlarına uyumsuz olarak bir strateji geliştirmesinden kaynaklanmıştır.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak yazar, Prens Sabahattin'in fikirlerini ve siyasal hayatındaki mücadelesini tarihsel bağlamda titizlikle ele almış, dönemin karmaşık siyasal atmosferini etkili bir şekilde esere aktarmayı başarmıştır. Sabahattin'in İngiltere ile ilişkileri, "Adem-i Merkeziyetçilik" fikri ve dönemin siyasal dinamikleri üzerindeki etkisini analiz ederken, esere hem bilimsel bir derinlik hem de güçlü bir anlatım kazandırmıştır. Prens Sabahattin'in Meşrutiyet döneminde tam olarak doğrudan bulunmasa da, verilen siyasal mücadelenin içerisinde "gölgedeki bir lider" gibi hareket ettiği gerçeği kitabın içeriğinin ve başlığının ne denli uyumlu olduğunun başarılı bir kanıtıdır. Yazarın, Sabahattin'in bir entelektüelden ziyade siyasetçi olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündeki vurgusu, onun özgün bir bakış açısı sunduğunu bize göstermektedir.

Bununla birlikte, yazarın üslubu yer yer Sabahattin'in başarısızlıklarına fazlaca odaklanmış gibi görünse de aslında bu yaklaşım, Sabahattin'in birey hakları, yerel yönetimler ve sosyal reformlar gibi dönemi aşan fikirlerinin önemini zaman zaman gölgede bırakmaktadır. Fakat, bu eleştiri bir eksiklikten ziyade, yazarın dengeli bir analiz sunma çabasının doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Sonuç itibariyle yazar, Sabahattin'in siyasal pratiği ile entelektüel mirasını ayrıntılı bir şekilde ele alarak hem akademik hem de edebi bir anlatım sunmuştur. Bu eser, Sabahattin'in tarihsel önemini anlamak için değerli bir katkı sunarken aynı zamanda dönemin siyasal ve toplumsal yapısına dair zengin bir perspektif sağlamaktadır.

Kaynakça

- Güllü, R. E, (2015). *Ermeni Sorunu ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi (1878-1923)*, T.T.K. Yayınları, Ankara.
- Güllü, R. E, (2017). *Patrik Meletios Metaksakis ve İstanbul Rum/Ortodoks Patrikhanesi (1921-1923)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Güllü, R. E, (2018). *Türkiye'de Gayrimüslimlerin Yönetimi-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, Ötüken Neşriyat. İstanbul.
- Güllü, R. E, (2023). *Gölgede Bir Lider: Mütareke Döneminde Prens Sabahattin ve Muhiti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Güllü, R. E, (2015). "Benito Mussolini'nin İtalya'da İktidara Gelişinin Türk Kamuoyuna Yansıması", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, C. 11, S.22, s. 305-329.
- Güllü, R. E, (2019). "Vatikan'ın Devletleşmesi ve Türk Kamuoyu", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S. 36, s. 1-28.
- Güllü, R. E, (2022). "Millî Ahrar Fırkası ve Mütareke İstanbul'unda Liberal Milliyetçilik", *Prof. Dr. Hikmet Öksüz'e Armağan*, (Editörler: Ahmet Köksal – Veysel Usta), s. 265-278.
- Güllü, R. E, (2022). "Mütareke Döneminde Prens Sabahattin Yanlısı Bir Siyasi Oluşum: Sulh ve Selâmet-i Osmâniyye Fırkası", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 32, Sayı: 1, s. 381-403.
- Güllü, R. E, (2022). "Mütareke Döneminde Prens Sabahattin Yanlısı Basın, Cemiyet ve Fırkalar", *XIX. Türk Tarih Kongresi: Kongreye Sunulan Bildiriler*, III. Cilt, III. Kısım, TTK, Ankara s.
- Güllü, R. E, (2023). "Türkiye'nin Yakın Tarihine Dair Bir Propaganda: Prens Sabahattin Millî Mücadele Taraftarı mıydı?", *Tarih Dergisi*, Sayı: 81, s. 33-61.
- Güllü, R. E, (2024). "Mütareke Döneminde Prens Sabahattin Taraftarı Bir Dergi: Müşahede", *Assos – İnsan ve Toplum Bilimlerinde Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 1-8.